

postimees/scanpix

Kadri Järv: „Õpilasele võiks psühholoog olla nagu sõber – inimene, kelle juurde laps julgeks ja sooviks pöörduda, kelle käest saaks nõu küsida ja kes peab saladusi.”

Koolipsühholoogi roll koolis

K a d r i J ä r v

Audentese Erakooli psühholoog, Eesti Koolipsühholoogide Ühingu esinaine

Koolipsühholoogi hea koostöö õpetaja ja kooli juhtkonnaga hoiab ära nii mõnegi probleemi või leitakse koostöös kiiremini lahendusi.

Koostöö aluseks on vastastikune mõistmine (milline on kellegi roll koolis) ja omavaheline suhtlemine.

Koolipsühholoogi roll koolis ei piirdu vaid probleemsete õpilaste testimise ja nende abistamisega, kutsestandardis on rõhutatud psühholoogi rolli koolikeskkonna kujundajana. Lisaks laste abistamisele ja vanemate nõustamisele tegeleb psühholoog haridusasutuse töötajate toetamise ja organisatsiooni kui teraviku parema toimimise tagamisega. Tema ülesanded on probleemide ennetamine, hindamine, sekkumine (nõustamine ja konsulteerimine), koolitamine ja uurimistöö. Koolipsühholoog töötab nii lapse, lapsevanema, õpetaja kui ka organisatsiooni tasandil.

Töö õpilasega

Minult on ikka uuritud, kas tõesti õpilased tulevad ise psühholoogi juurde. Ilmselt sõltub see sellest, kui palju teavad lapsed psühholoogi tööst ja kui

palju teda usaldavad. Seetõttu on vaja, et psühholoog oleks koolis nähtav. Kui kooli tööle asudes tutvustab psühholoog ennast igas klassis ning räägib veidi oma tööst ja asukohast, saab koolipere teada, kellega tegu. Aeg-ajalt mööda koolimaja liikudes ja lastega juttu ajades kaob lastel peagi hirm, et psühholoog on hulluarst, keda näeb harva ja vaid suurte probleemidega seoses.

Esimene inimene, kellele õpilased oma kooli- ja muudest muredest räägivad, on enamasti ikka õpetaja. Kuid vahel on asju, mida ei tahaks rääkida õpetajale ega ka klassikaaslasele, isegi vanematele mitte. Palju on lastel ja noortel muresid sõpruse, armumise ja vanematega suhtlemisega. Tihtilugu küsitakse nõu, kuidas vanematest aru saada või mida teha sassi läinud suhetega. Neid probleeme ehk tahetaksegi jagada kellegagi, kes seisab veidi eemal, ja selleks inimeseks sobib psühholoog.

Õpilasele võiks psühholoog olla nagu sõber – inimene, kelle juurde laps julgeks ja sooviks pöörduda, kelle käest saaks nõu küsida ja kes peab saladusi. Sellepärast ei tohiks õpilastele jääda muljet, et psühholoogi juurde saadetakse siis, kui oled midagi halvasti teinud (näiteks kui rikud tunnikorda). Psühholoog ei ole karistaja, vaid abiline. Samuti ei maksa psühholoogilt oodata, et ta õpetajate toas räägiks õpilastest või nende vanematest, sest kes tahaks usaldada oma sügavamaid muresid inimesele, kes neid edasi räägib?

Koolides, kus karjäärinõustajat pole, võib koolipsühholoog vastavalt oma oskustele ja väljaõppele aidata klassijuhatajaid õpilaste karjäärinõustamisel. Ta saab teha kutsesobivusteste ja anda tulemuste kohta tagasisidet, arutada õpilasega tema tulevikuootuste või -võimaluste üle või sisustada mõne klassijuhatajatunni lõpueksamiks valmistumise, koolivalikute vms teemal. Kõik sõl-

tub psühholoogi ettevalmistusest ja koostööst õpetajaga.

Koostöö õpetajaga

Ilmselt teeb koolipsühholoog kõige rohkem koostööd õpetajatega. Õpetaja on ju see, kes näeb last nii tunnis kui ka vahetunnis, teab tema hindeid ja märkab muutusi. Mõnikord pole muutused suured – ehk vaid hajevil pilk tunnis, rahutu käitumine, endassetõmbumine või murelikuks tegevad mõtteavaldused koolikirjandis. Suuremate probleemide ärahoidmiseks tasub neidki muutusi märgata. Kui õpetaja püüdlused olukorda lahendada ja õpilast aidata ei vii oodatud tulemusteni, võiks abi otsida psühholoogilt.

Olen märganud, et mõnele õpetajale tundub nõu küsimine justkui enda kui spetsialisti läbikukkumisena. Tegelikult nii ei ole. Koostöös tuleb ikka rohkem ideid ja võimalikke lahendusi. Sageli on õpetajal endal lahendus juba teada, vaja on vaid sellest kellelegi rääkida ja kinnitust saada.

On probleeme, mille lahendamiseks ei peagi koolipsühholoog otseselt lapse või probleemse klassiga tegelema. Kuuulates õpetaja muret ja lähtudes saadud informatsioonist, võib ta õpetajat juhendada. Näiteks võiks tuua mõne õpilase probleemse käitumise koolitunnis. Esimalt saab arutada, mida õpetaja juba ette on võtnud, kellega rääkinud ja mida ta sellise käitumise põhjusteks peab. Psühholoogiga saab arutada, mida veel võiks teha – ehk on mõni nipp või lähenemine katsetamata. Kui ka need sekumised ei aita ja ilmneb, et probleem on sügavam, võib psühholoog vestelda õpilase ja/või tema vanematega, vajadusel koguda informatsiooni olukorra kohta ning vastavalt sellele püstitada uued hüpoteesid probleemide põhjuste kohta.

Psühholoogil on vajalikud vahendid ja teadmised, et hinnata õpilase psüühika iseärasusi (võimeid, mälu-tegevust, hoiakuid, motiivatsiooni, mõtlemist jm) ning selle kaudu selgitada probleemide võimalikke põhjusi. Õpetajal ei pruugi klassis tundi andes see nii lihtne olla, sest lapse käitumist mõjutab klassiruumis palju tegureid (kaasõpilased, kodused probleemid, tervisega seotud mured jm). Psühholoogil on neid mõjureid põhjaliku uurimise käigus kergem eristada.

Küll aga peab arvestama, et psühholoog ei pane lapsele diagnoosi ega määrata ravi, see jääb ikka lastepsühhiaatri töövaldkonda. Psühholoog saab teha lapse esialgse hindamise (testimine, intervjuerimine, vaatlemine) ja selgitada tema erivajadused. Koostöös nii õpetaja, teiste spetsialistidega (koolis ja ka väljaspool kooli) kui ka lapsevanematega leitakse lapse vajadustele kõige paremini vastav lahendus. Kui probleemid on tõsisemad ja vajavad täiendavaid uuringuid, saab psühholoog anda nõu, kuhu laps vajadusel edasi suunata.

Õpetajad võivad vajada nõuandeid ja toetust muudegi asjaoludega seoses. Näiteks ei ole harv, kui õpetaja pöördub minu poole murega, kuidas klassiga hakkama saada või viia läbi perevestlus mõne probleemse lapsevanemaga. Ise probleemi sees olles ei ole lihtne alati lahendusi näha. Koostöö viib kindlasti kiirema lahenduse suunas.

Õpetaja võib julgesti kutsuda koolipsühholoogi ka klassijuhataja tundidesse rääkima mõnest lapsi huvitavast või tervet klassi puudutavast probleemist. Näiteks olen märganud, et kui klassis on probleeme kiusamisega, tasub lisaks individuaalsele vestlemisele õpilastega leida aega rääkimaks terve klassiga kiusamisest (mida teha, kui kiusatakse, milline käitumine on õige jne). Kui vestlusel ei hakata kedagi süüdistama, vaid räägitakse probleemist üldisemalt ja juures viibib õpetaja, on see klassile meeldejäävam ja tulemused püsivamad.

Töö lapsevanematega

Laste mured saavad enamikul juhtudel paraku alguse kodust, koolil on kodu toetuseta lapse aitamiseks raske midagi ära teha. Vahel on kodused mured nii suured, et tuleks appi kutsuda psühholoog. Enda kogemusest võin öelda, et nii mõnegi probleemi puhul (eriti käitumisprobleemid) ei ole kasu lapsega tundide viisi tegelemisest. Piisab paarist kohtumisest lapsevanematega, kui olukord juba muutuma hakkab. Vahel aga on vaja rohkemaid kohtumisi või tuleb pere suunata pereteraapiasse. Sellisel juhul on probleemide juured sügavamal ja muutused koolis tulevad aeglasemalt.

Tihtilugu võib pere ja psühholoogi kokkuviiimine olla keeruline. Vanemad kardavad, et psühholoogi juurde minnes on nad kuidagi häbimärgistatud või

hakkab keegi näpuga näitama, kuidas lapsi kasvatada. Et neid hirde maha võtta ja pere ikka psühholoogini jõuaks, saab õpetaja ise palju teha. Kindlasti tasub konsulteerida psühholoogiga, kuidas perele läheneda ja mida rääkida.

Vanemate jaoks on psühholoog nõuandja ja toetaja. Üsna sageli juhtub, et vanemad vajavad konkreetseid näpunäiteid, kuidas mõningaid probleeme kodus ja ka koolis lahendada. Vahel on vanematel lihtsalt jaks otsa saanud ja nad vajavad toetust kelleltki, kes seisab veidi eemal ja on neutraalsel positsioonil.

Nii nagu õpilastegi puhul on ka vanematel oma kodustest ja isiklikest asjadest õpetajale raske rääkida. Pealegi ei ole selleks aegagi, kui vestlus pole eelnevalt kokku lepitud. Nii võib nii mõnigi oluline kodune sündmus jääda õpetajale teadmata ja seetõttu võib olla raske mõista mõnda lapsega toimunud muutust.

Töö organisatsiooni tasandil

Probleemid koolis võivad tekkida koolikorraldusliku külje pealt. Ei ole harvad juhused, kui klassil vahetub keset kooliaastat õpetaja või tuleb klasside koosseisudes muudatusi teha. Psühholoogil on teadmised lapse arengu iseärasustest, mis võivad olla abiks selliste otsuste tegemisel. Kindlasti võiks psühholoog osaleda ka arutlustel, kus peetakse silmas kooli arengusuundi. Küll aga ei ole psühholoogi roll teha kooli personali puudutavaid otsuseid ega anda nende kohta hinnanguid. Vaid nii suudab ta säilitada oma tööks vajaliku neutraalsuse. Psühholoog võib koolis teha küsitlusi, et uurida kooli üldist mikrokliimat.

Psühholoogi eetika ei luba rääkida inimestest, kes tema juures on käinud, veel vähem muredest, millest räägitud. Kui info jagamine on vajalik, tuleb kliendilt selleks luba küsida. Ka õpilase räägitut ei saa kõnelda vanematele ega õpetajatele, kui selleks ei ole luba küsitud.

Pt Ag Br Se W Al La

2-54, to 32-33

